

SKOLEVESENET PÅ TJØME.

Mange som leser denne artikkelen husker Kirkely skole. De to trebygningene som lå der SPAR butikken nå ligger. Den øvre skolen var for 1. – 3. klasse og ble bygget i 1891, hadde to klasserom i 1. etasje, og sløyd og pedellbolig i 2. etasje. Klasserommet mot veien og øst ble kalt konfirmantsalen og ble også benyttet for utleie til møter før ”Fredtun” ble bygget.

Den nedre skolen, storskolen, var for 4., 5., 6. og 7. klasse, ble tatt i bruk fra 1880.. Klasserommene var i 2den etasje og to leiligheter for lærerne i 1ste etasje. Skolene ble revet i midten av 1980 årene for å gi plass til dagligvare forretning.

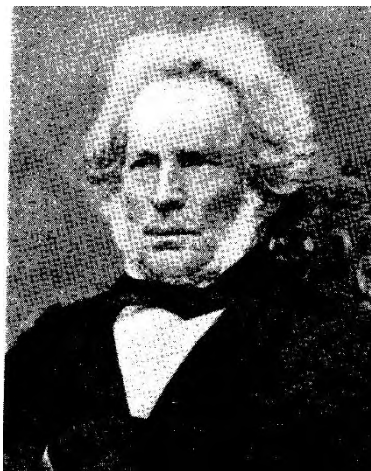
Det er også muligens de som husker de gamle skolepultene på Kirkely. De ble skiftet ut med nye stålmøbler i 1950, da Kirkely skole kunne feire 70 år. De gamle pultene hadde da vært i bruk siden skolen var ny i 1880.

Tidligere var det omgangsskoler på Tjøme. I første halvdel av det 1800 tallet var Tjøme delt i to omgangsskole distrikter, nordre og søndre. Lærerne hadde ingen lærerutdannelse, og det var smått bevendt med deres kunnskaper. De bedre stilte familier fant seg ikke tjent med å sende barna i omgangsskolen, men opprettet en privatskole, eller de ansatte egen guvernante. Min far (født 1889) fortalte at Jacobsen familien og Bache familien hadde skole på Kjæreberget med egen guvernante.

Av omgangslærere i søndre distrikt var Søren Amundsson og senere Henrik Wilhelmsen skolemestre. Henrik hadde vært sjømann, men falt ned og fordervet seg og ble døvhørt. Han trengte nu understøttelse, og for å spare fattigkassen tok man ham til lærer.

Av omgangsskolelærere i nordre distrikt var Stillaug Hansen ansatt, og ble vist skolemester fordi han var halt. Han var født 1794. Han festet tomt 1824 og fikk opp en stue ved Grinda, Øvre Haug. I 1827 ble han gift med Gunhild Hansdatter og var skolemester frem til 1852, da han sluttet for å begynne med koppevaksinasjon. Han var flinkere til å holde orden en Henrik Wilhelmsen fordi han brukte linjalen flittig.

Med disse to krokene (Henrik og Stillaug) ble det slutt på omgangsskolen. Lite hadde de selv lært, elendig betaling fikk de, så de levde nærmest som fattigfolk.

Sogneprest til Nøtterøy og Tjøme
Georg Prah Harbitz. Portrett
1862 som henger på Stortinget.

Georg Prah Harbitz var født 26. juni 1802 og ble sogneprest på Nøtterøy og Tjøme fra 1852 og var den siste felles sogneprest før Tjøme fikk egen sogneprest i 1879. I sogneprest Harbitz fikk Nøtterøy og Tjøme en dyktig og initiativrik skolemann som i løpet av 1850 årene fikk begge bygder til å reformere sitt skolevesen. Da den nye lov av 1860 om allmueskoler på landet kom, var Tjøme godt forberedt. Herredsstyret på Tjøme vedtok i møte 9. januar 1856 å gå over til helfaste skoler og bygge de nødvendige skolehus. Privatskolen ”Den gode hensigt” ble innkjøpt for 400 spd. og huset ble påbygget. På bildet kan vi til venstre for inngangsdøren se en markering som viser hvorfra påbyggingen ble foretatt. På Honerød skulle skolehus bygges og fri tomt ble gitt av skipsreder Anders Jacobsen.

Gullik Pedersen som var lærer ved Hvasser skole ble overflyttet til Kirkely skole hvor han begynte august 1884. I første halvår 1884 vikarierte seminarist Lorents Berg i stillingen. Han hadde også siden nyttår 1882 vært kirkesanger Haags assistent og ble fast ansatt som kirkesanger fra 1885.

Fra første halvår 1885 vikarierte Askheim som lærer på Kirkely. Helene Sund var fra skoleårets begynnelse (aug. 1885) konstituert som lærerinne.

Ved skoleårets begynnelse i 1886 ble lærerinne **Johanne Hammer** ansatt som fast lærer. Det er fortsatt eldre folk her på Tjøme som hadde frøken Hammer som lærerinne, hun var født i Sørum 1857 i stillingen til slutten av 1920 årene.

I Honerød krets, Fredheim skole, var seminarist J. A. Larsen lærer siden 1875. Våren 1881 ble det besluttet å utføre en påbygging av skolehuset, og det ble innredet to klasseværelser i 2den etasje. Det ble også ansatt en lærerinne, hvor Emilie Kristoffersen ble ansatt. Hun ble ikke så lenge i stillingen, for fra våren 1884 ble Marie Staver ansatt som etterfølger i stillingen. Det nye skolehus som ble kalt Fredheim skole, og ble innviet 22. august 1881 av sogneprest Johan von der Lippe.

Hvasser skole fikk også fra skoleårets begynnelse (august 1882) ansatt lærerinne, og Agnes Gjertsen ble fast ansatt fra nyttår 1883.

Sommeren 1884 ble skolehuset påbygget en etasje. Læreren hadde før den tid sin klasse i leide lokaler Oppegård. Det nye skolehuset, ble i henhold til den senere skolekommisjons beslutning av 12. mai 1886 kalt Austheim og innviet av sogneprest Johan von der Lippe den 18. august 1884.

Lærer Gullik Pedersen.

På Hvasser skole, eller Austheim skole var det Gullik Pedersen som var lærer fra 1864. Han flyttet som tidligere nevnt i 1884 over til Kirkely skole da Christian Haag sluttet i 1885, og ble hans etterfølger. I tillegg til å være førstelærer ved Kirkely skole var han G. Pedersen kirkesanger fra 1884 til 1916.

Han var født 10/11-1839 i Hedrum. Foreldrene var gårdbrukere, og som barn måtte han tidlig ta del i arbeidet. Skolen opptok ikke meget tid, høyst 52 skoledager i året. Det var omgangsskole med lærer uten lærerutdannelse.

Da han var konfirmert, kom spørsmålet om yrkesvalg.

Etter anbefaling fra sogneprest Kjerulff i Hedrum valgte han lærergjerningen og kom straks inn på skolen hos kirkesangeren, den eneste lærer i bygden med Seminarutdannelse.

Og allerede fra høsten 1855 ble G. Pedersen konstituert som omgangsskolelærer i Hedrum for år. Han fikk 20 spesidaler i lønn det første året og 30 spd. det andre.

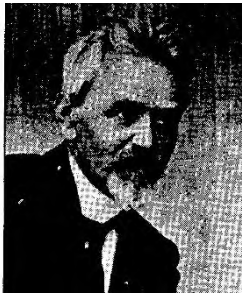
I disse to årene forberedte han seg på å bli tatt opp som elev ved Asker seminar, som han gjennomgikk 1857-59.

Umiddelbart etter fikk han ansettelse ved Larvik borgerskole, hvor den dyktige skolemann R. Andersen og tidligere øvelseslærer ved Asker seminar, var skolebestyrer.

Denne borgerskolen var egentlig en privatskole og drevet med kommune- og spare-bankbidrag, samt skolepenger.

Da han ved denne skole ikke hadde noen utsikt til forfremmelse, kom han 1. mars 1864 til Hvasser skole frem til 1884 og siden ved Kirkely skole frem til 1916. Samtidig var han fra nyttår 1885 også kirkesanger. Da han sluttet kunne han se tilbake på over 60 år i læreryrket. Fra han kom til Tjøme bode han og hustruen Henriette på Kirkely skole.

Da Gullik Pedersen sluttet på Hvasser, ble den senere kjente bygdebokforfatteren Lorens Berg ansatt.

Lorens Berg

Lorens Berg var født i 18. januar 1862 i Berge, Kodal i Andebu. Foreldrene var gårdbruker Amund Anders Berge og Anne Kristine Sørensdatter.

Den vesle, gløgge Lorens med det oppvakte hodet kom tidlig inn på Asker Seminar, hvor han tok eksamen 1881, bare 19 år gammel, og med beste karakter.

Han virket først som lærer på Hvasser fra 1884, ble så kirkesanger i Kodal, og fra 1899 lærer ved folkeskolen i Kristiania.

Lorens Berg var en meget dyktig lærer, men også sterkt politisk interessert til fordel for venstre. Også i arbeidet for ungdomsbevegelsen, og for avholdssaken deltok han med liv og sjel i sine yngre år.

Stortinget bevilget ham et statsstipendium på kr. 3.500,- pr. år som en belønning for sitt omfattende arbeide med bygdebøkene. Det tilsvarte vel en årslønn den gangen. Han arbeidet som lærer til 1913. Han døde 14.09.1924, godt og vel 62 år gammel.

Han har skrevet følgende bygdebøker:

Andebu 1905, Brunlanes 1911, Hedrum 1913, Tjølling 1915, Sandherred 1918, Tjømø 1920, Nøtterø 1922 og Stokke 1928.

Hvasser skole fikk også fra skoleårets begynnelse (august 1882) ansatt lærerinne, og Agnes Gjertsen ble fast ansatt fra nyttår 1883.

Sommeren 1884 ble skolehuset påbygget en etasje. Lærerinnen hadde før den tid sin klasse i leide lokaler på Oppegård. Det nye skolehuset, ble i henhold til den senere skolekommisjons beslutning av 12. mai 1886 kalt **Austheim** og innviet av sogneprest Johan von der Lippe den 18. august 1884.

Agnes Gjertsen ble bare ca. to år på Hvasser, da hun sommeren 1885 begynte som lærerinne i Larvik. I hennes sted ble Anna Løfqvist ansatt fra nyttår 1886. Hun hadde i siste halvår 1885 vært konstituert i stillingen.

På **Bjørnevåg krets** var Knut Gundersen lærer. Han var også fra juni 1875 organist. Han avgikk ved døden 10. januar 1881. Derpå ansettes Gustav Martinius Andersen, men som sluttet i 1884.

Ved skoleårets begynnelse 1884 ble Olav Dehli ansatt som lærer på Bjørnevåg skole, men også han sluttet, da han fra 1888 ble kirkesanger i Svelvik. Fra januar 1889 ble Bernhard Holte ansatt, samtlige hadde han også stillingen som organist.

Ved sogneprest von der Lippe fratredelse i 1898 var det følgende lærere på Tjøme:

Gullik Pedersen	f.1839, kirkesanger og førstelærer ved Kirkely skole.	
Oskar Føn	f.1868, annenlærer	Kirkely skole
Johanne Hammer	f.1857, lærerinne,	Kirkely skole
J. A. Larsen	f.1846, førstelærer	Fredheim skole
Eivind Aalborg	f.1869, annenlærer	Fredheim skole
Bernhard Holte	f.1860. organist og lærer	Bjørnevåg skole
Marie Margrete Staver	f. Lærerinne	Bjørnevåg skole
F.W. Sundene	f.1867 lærer	Austheim skole
Ragnhild Hessevik	lærerinne	Austheim skole

Med hensyn til dette lærerpersonale er det foregått følgende forandringer:

Oskar Føn flyttet i 1898, i hans sted begynte Alfred Iversen til annenlærer ved Kirkely skole, men fratrådte stillingen allerede 6. juli 1899 og flyttet til Oslo.

I hans sted begynte Johan Anton Tyrihjellen, født i Høland 16/6-1876, uteksaminert fra Kristiansand seminarium 30/6-1896. Han vikarierte ved Kristiansand folkeskole fra sommerferien 1896 til julen s.å. Januar til mars 1897 vikariert han ved seminaret i Kristiansand, siden lærer i Trøgstad. Var ansatt fra 14/8-1897 til 19/10-1899 ved Kirkely skole.

J.A. Larsen fratrådte sin stilling 8/4-1899 og flyttet til Jarlsberg sykehus som økonom. Annenlærer Aalborg rykket opp som førstelærer ved Fredheim og fikk til etterfølger lærerinne Astrid Rud, født på Nøtterøy 18/2-1878. Ble uteksaminert fra Holmestrand seminarium 29/6-1899. Hun ble ansatt 26/7-1899 og begynte i stillingen 14/8-1899.

Marie M. Staver sluttet i sin stilling på Bjørnevåg skole 27/4-1899 og flyttet til Bærum.

I hennes sted ble Gunhild Halvorsen Teksten ansatt fra 2/5-1899. Hun var født i Sauda 19/8-1872 og hadde vært lærerinne i Kvitseid fra sommeren 1895.

Frk. Rud fratrådte i april 1901. I hennes sted begynte frk. Helga Grøndahl født i Drammen 15/2-1878, uteksaminert fra Elverum seminarium i 1899 (18 fag-36 p.), ett år lærerinne på Nes, Romerike. Hun ble ansatt på Tjøme 16/4-1901 og begynte 2/9.1901. Frøken Grøndahl sluttet imidlertid i mars 1904 og flyttet til Drammen.

J. A. Tyrihjellen fratrådte allerede i 1900, da han om høsten hadde permisjon for å delta i et sang og gymnastikk kurs i Kristiania og han overtok da en ny stilling. I hans sted konstitueres fru Anna Løfqvist-Hansen.

Einar Marinius Kristian Mikkelsen **Nordgaard**, født i Skjærvø 1867 begynte som lærer på Tjøme 18. august 1901. Han var uteksaminert fra Tromsø seminarium i 1891, og hadde praksis som lærer i Kværingen 1 år og Balsfjord 8 år

Som hjelpelærer på Færder ble Adolfine Olsen ansatt 16/4-1901, Hun var født i Barbu 18/12-1874, og uteksaminert fra Asker seminar i 1897 (lavere prøve). Hun hadde hatt 24 ukers skole i Kvitseid (fra oktober til april).

Hun drev skole på Færder fyr fra juni til september 1901. I 1903 var hun syk og hadde vikar. I 1904 ble hun gift med en sjømann ved navn Rejersen.

Frøken Taksten fratradte som lærerinne ved Kirkely skole i utgangen av april måned 1903. Foran nevnte fru Anna Løfvqvist Hansen ble så fast ansatt som lærerinne ved Kirkely skole.

Kristoffer Aarholt

Til slutt må nevnes et kjent navn ved Kirkely skole, Kristoffer Aarholt. Han var født i Arnadal i Stokke 3. april 1883. Han ble ansatt som lærer ved Kirkely skole i 1916 og frem til 1950.

Aarholt var en aktiv mann på Tjøme. Ved siden av at han i flere perioder var medlem av formannskap og herredsstyre, var han også i ni år formann i forstandskapet i Tjøme Sparebank.

Helt fra midten av tyve årene og frem til sin død var han aktiv med i arbeidet for Tjøme Kristelige Ungdomsforening, hvor han også var formann i mer en ti år.

Han var også et aktivt medlem av byggekomiteen for foreningens lokale "Fredtun", som ble innviet 1. januar 1937. Som klokker (kirkesanger) fungerte han fra 1916 til sin død 28/8-1954.

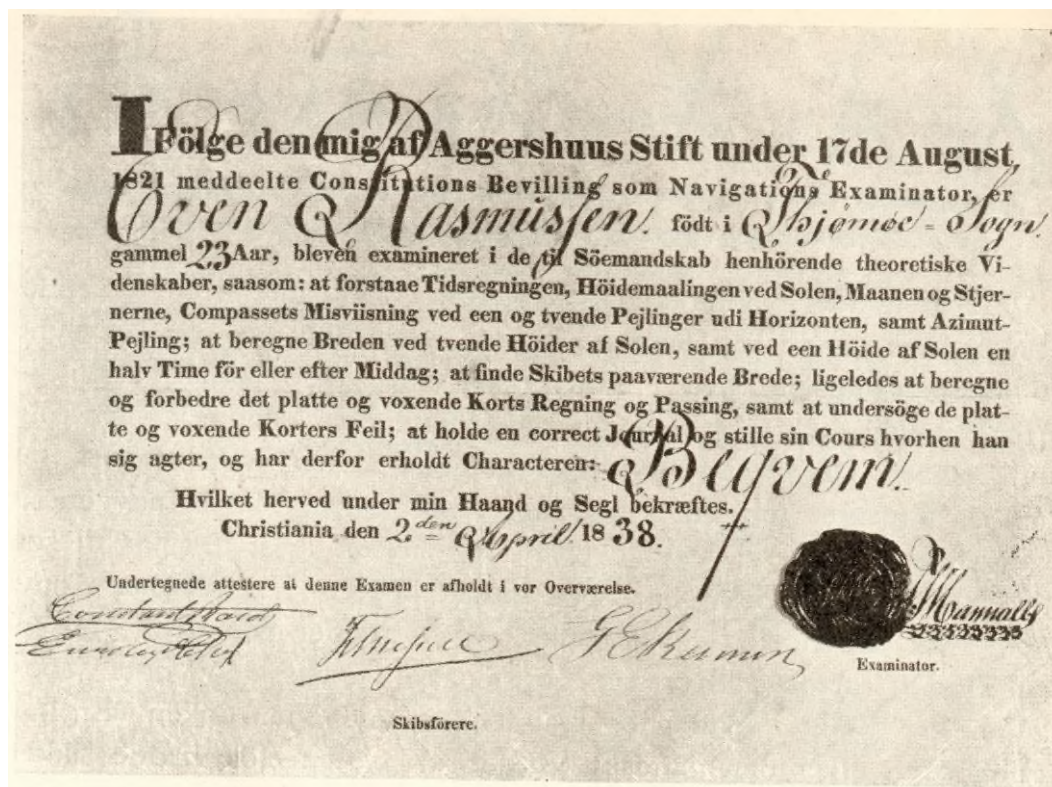
Kilder:

Lorentz Berg – Bygdebøkene om Nøtterø, Tjøme og Sandeherred. Vestfoldminne 1921 og 1922.

28.03.1831	Ole Abrahamsen	29.01.1810	Bjørn Holt Jacobsen Abraham Thorsen, Kulebek og Elen Andersdatter.
07.03.1834	Fredrik Wilhelm Magnussen	15.12.1814	Skipper Magnus Amundsen og Helvig Maria Hansdatter, N.Sundene.
12.01.1835	Baltzer Hansen	20.03.1811	Hans Henrichsen, Ø. Haug og Inger Christine Torgersdatter.
12.01.1835	Torger Johnsen	26.09.1799	Jon Thorbjørnsen, Engø og Anne Maria Haagensdtr.
13.02.1835	Hans J. Magnussen	05.02.1817	Skipper Magnus Amundsen, N. Sundene og Helvig Maria Hansdtr. (Bror av nr. 5).
13.02.1835	Herman Christensen	07.03.1803	Christen Larsen, N.Sundene og Barbara Hansdtr.
09.02.1836	Ludvig Anonsen Hauff *)	04.10.1818	Skipper Anun Torbjørnsen, og Karen Maria Ludvigsdtr., Ø.Haug
10.02.1838	Nicolai Thorsen	08.02.1818	Matros Thor Nielsen, Grimstad Anne Sørine Guttormsdatter.
15.02.1838	Even Olsen	01.05.1815	Matros Ole Olsen Moe og Ingeborg Evensdtr.

15.02.1838	Ole Christensen		08.08.1811	Christian Thoresen, Vikerholmen under Næs og Maren Evensdr.
15.02.1838	Torger Evensen		08.04.1819	Styrmann Even Andersen, Øvre Holtane og Lene Maria Svendsdt.
13.03.1838	Isach Magnussen		17.02.1819	Skipper Magnus Amundsen og Helvig Maria Hansdr. N.Sundene (Bror av nr. 5 og 8)
13.03.1838	Johannes Andersen		18.10.1812	Anders Henriksen Rød på Brøtsø og Helvig Andersdatter.
21.03.1838	Henrik Christian Torgersen *)		06.12.1819	Styrmann Lars Henriksen, Sandø og Christiane Christensdr.
02.04.1838	Ole Johannesen		19.10.1816	Matros Johannes Toresen, Næs og Anne Hansdatter.
02.04.1838	Even Rasmussen		27.10.1814	Los Rasmus Hansen, Vestgården og Live Hansdatter.
19.03.1839	Ole Larsen		25.08.1823	Skipper Lars Olsen Rød, Budal og Ane Christine Torgersdatter.
16.04.1839	Andreas Andersen Haraldsen		26.11.1812	Anders Haraldsen, Kråkerebakken og Susanna Andreasdatter.
17.04.1839	Hans Nikolai Pedersen		28.08.1822	Los Peder Hansen, Holmø og Anne Maria Nielsdatter.
17.04.1839	Peder Krøger Andreassen		27 år	Fra Hvasser, Tjømmø
22.02.1840	Marthinius Mathiesen		31.12.1820	Styrmann Mathis Gulliksen, Bjørnevåg og Karen Hansdatter.
28.02.1840	Arent Olsen		05.11.1817	Matros Ole Olsen Moe og Ingeborg Evensdatter.(Bror av 12)
28.02.1840	Hans Hansen		25.07.1818	Los Hans Olsen, Moe og Ingeborg Larsdatter.
			2	
05.03.1840	Ole Larsen Bochelie *)		24.10.1824	Skipper Lars Olsen, Goen og Karen Larsdatter.
05.03.1840	Lars Larsen Bochelie		18.03.1822	Bror av forrige.
05.03.1840	Christian Henriksen		23.03.1825	Skipper Henrik Poulsen, Ormelet og Helvig Maria Olsdatter.
05.03.1840	Poul Anthon Henriksen	05.07.1827		Bror av forrige.

Alle hadde karakteren beqvem. De som er merket med *) hadde karakter ekstra beqvem.

Bilde fra Tjømø boken av navigasjons eksamen bevis.

Navigasjonseksaminasjon ble foretatt av den beskikkede eksaminator i distriktet i overværelse av innrulleringssjefen eller annen sjøoffiser samt to skipper. Der var som regel autoriserte eksaminatorer i Kristiania, Grimstad (senere Kristiansand), Bergen og Trondhjem. Stillingen som eksaminator for Akershus stift bekleddes fra 1821 til 1840 av Nikolai Gundersen Mannall. Om ham se J.Fr. Schroeter: Navigationsundervisningens historie, i verket: Kristiania og skibsfarten, Kra. 1917, s.35-106.

Dette lille huset i Kirkebakken, "Den gode hensikt", ble fra 1840 å betrakte som bygdens herredshus. Formannskapet og herredsstyret begynte å holde sine møter i huset, og fra 1857 benyttet Tjømø Sparebank huset som sine lokaler. Banken hadde dog kun åpen hver lørdag ettermiddag fra kl. 14,- for å ta i mot innskudd og foreta utbetalinger.